

Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
Journal Of Turkish Language and Literature Studies in Balkans
Cilt 1/Sayı 1/Kış 2019 - Volume 1/issue 1/Winter 2019
ss-pp: 24-33

Pulevski'nin Üç Dilli (Makedonca-Arnavutça-Türkçe) Eseri ve Eserde Ele Alınan Konular
Pulevski Trilingual Conversation Manual (Macedonian-Albanian-Turkish) and Topics in The Manual

Dr. Öğr. Üyesi Abidin KARASU*

Özet

Balkan Slavları altı asra yakın süren Osmanlı idaresinde Türkçeyle iç içe yaşamışlardır. Türkçe asırlarca Balkanların en önemli dili olmuştur. Balkanlarda yaşayan Slav aydınların Türkçeyi kullandıkları ve Kiril harfleriyle eserler meydana getirdikleri bilinmektedir. Kiril harfleriyle yazılan Türkçe metinler, Türkçenin tarihi gelişimine ışık tutarken aynı zamanda Türk medeniyetinin üstün yönetim, hoşgörü, insan merkezietçi yapısını da ortaya koymaktadır.

Makedon dilci, tarihçi Georgi Pulevski tarafından kaleme alınan ve 1875 yılında Belgrad'da devlet matbaasında Kiril harfleriyle basılan Тријазичник (Triyazičnik) üç dilli Makedonca-Arnavutça-Türkçe eser, bu özelliklere sahiptir. 160 sayfalık eser her ne kadar bir sözlük olarak adlandırılmış olsa da; dinî konular, coğrafya, botanik, madenler, bitkiler, canlılar, diller, devlet yönetimi vb. gibi çok farklı konularda soru-cevap şeklinde genel bilgiler vermesi bakımından bir ders kitabı özelliğini taşımaktadır. Kiril harfleriyle yazılan eser XIX. yüzyılda Balkanlardaki Türkçenin durumuna ve eğitim hayatına ışık tutmaktadır. Araştırmada, eserin içeriği hakkında bilgi verilmiş olup ele alınan konulardan örnekler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Pulevski, Makedonya, Üç Dilli Sözlük, Balkanlar, Kiril harfli Türkçe metinler

Abstract

The Balkan Slavs lived with the Turks in the Ottoman administration, which lasted almost six centuries. Turkish language has been the most important language in the Balkans for centuries. It is well known that Slavic intellectuals living on the Balkans use Turkish and create works in Cyrillic. Turkish texts, written in Cyrillic letters, highlight the historical development of the Turkish community, while revealing the superb governance, tolerance and human-oriented structure of Turkish civilization. This is a three-language Macedonian-Albanian-Turkish work written by the Macedonian linguist, historian Georgi Pulevski, and published in 1875 in the state press in Belgrade in Cyrillic alphabet. The work of 160 pages is known as a dictionary. Although it is called a dictionary; religious objects, geography, botany, mines, plants, beings, languages, state administration, etc. It also includes themes. This is a textbook on providing general information on many different topics such as questions and answers. The book, written in the 19th century Cyrillic, sheds light on the Turkish language and educational life in the Balkans.

The survey provides information on the content of the work, and examples of the topics discussed are presented.

Keywords: Pulevski, Macedonia, Trilingual Dictionary, Balkans, Cyrillic letters, Turkish texts with Cyrillic

* İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. E-posta: abidinkarasu@hotmail.com (Orcid: 0000-0002-2324-111X)

Pulevski'nin Üç Dilli (Makedonca-Arnavutça-Türkçe) Eseri ve Eserde Ele Alınan Konular

Farklı alfabeler kullanılarak yazılan Türkçe metinler dil tarihi ve çalışmaları açısından önemli bir yere sahiptir. Türkçe, dünya dillerine kıyasla tarihi gelişim sürecinde çok farklı alfabelerle yazılmıştır. Bu özelliği, yayıldığı coğrafyanın genişliği ve ilişkide bulunduğu kültürlerin farklılığını da yansıtmaktadır.

Türkçenin zenginliğinin ve gücünün ortaya konulması ve yayıldığı coğrafyanın tespit edilebilmesi için farklı alfabelerle yazılan Türkçe metinler, eserler literatüre kazandırılmaya muhtaçtır. Kiril harfleriyle yazılan Türkçe eserler bu konuda önemli bir yer tutmaktadır. Türk – Slav ilişkileri çok eski olup iki kültürün tarih sahnesinde önemli ilişkileri mevcuttur. Bunun aydınlatılmasında Kiril harfli Türkçe metinler, araştırmacılara kıymetli bilgiler vermektedir.

Pulevski'nin eseri üzerine ilk önce György Hazai çalışmıştır. 1964 yılında "Rumeli Ağzları Tarihinin İki Kaynağı Üzerine" adlı makalesiyle eserin varlığını Türkoloji dünyasına duyurmuştur (Hazai, 1963:118). Violeta Nikolovska 2009 yılında Pulevski'nin "Dört Dilli Sözlüğü" üzerine bir makale hazırlamış, çalışmasında kısmen "Üç Dilli Sözlük" hakkında bilgi vermiştir (Николовска, 2009:1). Oktay Ahmed'in Pulevski üzerine önemli araştırmaları olmuştur. Ahmed 2010 yılında "1875'te Türkçenin Makedoncaya Olan Etkisi: G. Pulevski'nin "Üç Dilli Sözlük"ü" bildirisiyle Türkçenin Makedonca üzerindeki etkisini Pulevski'nin sözlüğünden hareketle incelemiştir (Ahmed, 2010:1). Ahmed 2012 yılındaki bildirisiyle "Pulevski'nin Sözlüklerinden Hareketle XIX. Yüzyıl Makedonya Türkçesinin Bazı Ses Özellikleri " dikkat çekmiştir (Ahmed, 2012a). Karasu 2011 yılında "Makedonca-Arnavutça-Türkçe Üç Dilli Sözlük'de Rumeli Ağzı Hususiyetleri" sözlük üzerinde bir araştırma yapmıştır (Karasu, 2011:1). Violeta Nikolovska 2015 yılında Pulevski'nin çalışmalarından hareketle 19. yüzyılda Sırp-Makedon kültürel ilişkiler hakkındaki bildirisinde Pulevski'nin "Üç Dilli Sözlük"ünden bahsetmiştir (Николовска, 2015:1).

Araştırmada Pulevski'nin hayatı, eserleri ve sözlüğü hakkında bilgi verilmiş, eserinde ele aldığı ve Kiril harfleriyle yazdığı Türkçe metinlerden örnekler gösterilmiştir.

Pulevski'nin eseri ve buna benzer çok dilli eserlerin Osmanlı döneminde yazılması Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı kültürlerle gösterdiği hoşgörü ve desteğinin açık kanıtı sayılabilir. Asırlarca Balkanları yöneten Türkler, uyguladıkları insan merkezietçi politikaların en güzel sonucu bu gibi eserlerin ortaya konulmuş olmasıdır.

Pulevski'nin kaleme aldığı esere benzer eserlerin tamamı ortaya çıkarılıp incelenmek zorundadır. Bu eserler Türkçenin tarihî gelişimine ışık tutarken aynı zamanda Türk medeniyetinin üstün yönetim, hoşgörü, insan merkezietçi yapısını da ortaya koymaktadır.

1. Georgi Pulevski ve Eserleri

1817 yılında Osmanlı İmparatorluğu idaresindeki Debre şehrinin Galiçnik köyünde dünyaya gelen Georgi Pulevski, Makedon kaynakları tarafından sözlükbilimci, gramer yazarı, şair, halk bilimci, etnograf, tarihçi, asker olarak anılmaktadır (Ристовски, 1996:7). Pulevski aynı zamanda Makedoncanın ilk basılı grameri ve sözlüğünün yazarıdır (Пулевски, 1880: 1). Pulevski'nin düzenli bir eğitimi olmamıştır. Asıl mesleği dülgerliktir. Fakat şahsi gayretleriyle birçok konuda kendini geliştirmiş bunun yanında yabancı diller öğrenmiştir. Pulevski çok sık aralıklarla komşu Balkan ülkelerini ziyaret ederek bu ülkelerin kültürlerini, dillerini yakından tanımıştır.

Pulevski'nin eserlerinde kullandığı dil edebî Türkçe değildir. Pulevski'nin Türkçeyi, Makedonya'da Rumeli ağzının Batı kolunu konuşan insanlar arasında öğrenmiş olduğu tahmin edilmektedir. Pulevski'nin Türkçe bilip bilmediği ile ilgili farklı yaklaşımlar mevcuttur. O. Ahmed yapmış olduğu çalışmada sözlükteki Türkçe bölümlerin Pulevski'nin yanındaki farklı kişiler tarafından Türkçeye aktarıldığını söylemiştir (Ahmed, 2012a: 2). Fakat Sözlükte bu konuda bir bilgi bulunmamaktadır. Nikolovska ise araştırmaları sonucunda Pulevski'nin Türkçeyi gayet iyi bildiğini düşünmektedir (Николовска, 2009: 2). İncelememize göre Üç Dilli Sözlük'ün Türkçe bölümünü Pulevski yazmıştır. Sözlüğün giriş kısmında bu konuda kendisinin beyanati bulunmaktadır (Пулевски, 1875:3).

Georgi Pulevski'nin yazmış olduğu eserler şunlardır:

Abidin KARASU

1. **“Yaziçnitsa”** (Јазичница) 1865
Pulevski'nin 1865 yılında hazırladığı fakat el yazması halinde kalan “Yaziçnitsa” (Јазичница) eseri Makedonca'yı öğrenmek isteyenlere pratik bilgiler sunan bir el kitabı mahiyetindedir.
2. **“Dört Dilli Sözlük”** (Речник от четири јазика veya Четиријазичник) 1873
Sırpça, Arnavutça, Türkçe, Yunanca dillerinde yazılmış dört dilli bir sözlük olup farklı konularda bilgiler vermesi bakımından kaynaklarda bir ders kitabı olarak da anılmaktadır. 1873 yılında Belgrad'da basılmıştır (Пулевски, 1873).
3. **“Üç Dilli Sözlük”** (Речник од три језика) 1875
Makedonca, Arnavutça, Türkçe dillerinde yazılmış üç dilli bir sözlük olup farklı konularda bilgiler vermesi bakımından kaynaklarda bir ders kitabı olarak da anılmaktadır. 1875 yılında Belgrad'da basılmıştır (Пулевски, 1875).
4. **“Samovila Makedonska”** (Самовила Македонска) 1878
1878 yılında Osmanlı-Rus Harbi sırasında yazılmış çok yoğun milliyetçi duyguları içeren bir şiir antolojisidir. İlk baskısı 1878 yılında Sofya'da yapılmıştır (Ристовски, 1995: 133).
5. **“Makedonska Pesnarka”** (Македонска песнарка) 1879
Pulevski'nin derlediği bir şiir antolojisidir. Makedon millî uyanış döneminin şiirlerini bir arada sunar. Eserin ilk baskısı 1879 yılında Sofya'da yapılmıştır. (Ристовски, 1995: 134).
6. **Slognitsa Reçovska”** (kısaca Слогница Речовска) 1880
Makedoncanın ilk gramer ve imlâ eseri olan Slognitsa Reçovska 1880 yılında Sofya'da basılmıştır (Пулевски, 1880).
7. **“Slavyansko-Makedonska Opšta İstoriya”** (Славјанско-Македонска Општа Историја) (Makedon-Slav Ortak Tarihi) 1892
Pulevski'nin 1892 yılında yazdığı Makedon-Slav Ortak Tarihi adlı tarih eseri uzun yıllar el yazması hâlinde basılmayı beklemiş. Eser 2003 yılında Makedonya Bilimler Akademisi tarafından basılmıştır. 1003 sayfalık hacimli bir eserdir (Пулевски, 1892 [2003]: 1).

2. Sözlüğün Muhtevası

Üç Dilli Sözlük'ün (=ÜDS) ilk sayfası Sultan Abdülaziz'e övgü ve ithaf ile başlayıp şu satırlara yer verilmiştir: “Ђереметд-љи Муђереметд-љи Дадери Ељиф Шанл-; Султан Абдул Азис Азамет Ефенд-м-з” (Ќереметд-Љи Муќереметд-Љи Дадери Ељиф Шанл- Sultan Abdul Azis Azamet Efend-m-z) “Bağış sahibi, dost ve kardeşimiz büyük, ulu sultanımız Abdülaziz Efendimiz.” satırları ile başlamaktadır (Пулевски, 1875). Hemen altında, üç satırın en sağında “Љугат, уч љисаниден: Миснијманџе, Арнаудчес ве С. Македонлуџес, Ѓитаб II, јазмиш Ђорђе М. Пуљеоглу” (Љugat, uç İsaniden, Misniymance, Arnaudçes ve Makedonluces, Kitab II, yazmış Gorge M. Puleoglu) bilgileri alt alta yer almaktadır. Sayfanın sonunda Belgrad Devlet Matbaası'ndan “Tab olunmiş 1875” şeklinde basım bilgisi vardır. Burada dikkat çeken bir konu Pulevski'nin, sözlüğü yazdığı dilleri sayarken Türkçe yerine “**Миснијманџе**” (Misniymance) olarak yazmasıdır. Burada büyük bir ihtimalle “Müslümanca” yani Müslümanların konuştuğu dili kastetmektedir. (Пулевски, 1875).

Pulevski bu bilgileri verdikten sonra sözlüğü yazma sebebini “Мухабет” (Muhabet) olarak adlandırdığı bir nevi önsöz denebilecek giriş kısmında, şu sözlerle açıklamaktadır: “En alt kademedен en üst kademeye kadar yabancı dil bilmek önemli ve ayrıcalıklı bir iştir. Bunu yazmış olduğum birinci kitapta dile getirdim. İnsanın ana dilini tam anlamıyla öğrenebilmesi uzun zaman almaktadır. Onu kurallarına göre kullanabilmesi için gayret sarf etmesi gerekir. Ana dilimizin yanında yabancı dilleri öğrenmemiz gerekiyor. Birinci kitabımda yapmış olduğum hataları bu kitapta büyük ölçüde gidermeye çalıştım. Makedonca'yı kullanmamın sebeplerinden biri de hataları gidermektir. Padişahımız Sultan Abdülaziz, bizim gibi insanlara kendi ana lisanını ve diğer lisanları öğrenmek ve öğretmek için fırsat verdi; Allah ona uzun ömürler versin, devleti ve padişahlığı daim olsun. Onun sayesinde bizler yabancı lisanları rahatça öğrenebiliyoruz. Bu ikinci

Pulevski'nin Üç Dilli (Makedonca-Arnavutça-Türkçe) Eseri ve Eserde Ele Alınan Konular

kitabı, çok farklı konu başlıklarından azar azar bahsederek muhabbet şeklinde yazdım ki sıkılmadan hem kendi ana lisanını hem de diğer lisanları öğrensiner” (Пуљевски, 1875: I).

Pulevski eserinin Muhabbet olarak adlandırdığı giriş kısmında dil öğrenmenin faydalarından bahsedip bu donanımın kişiye ayrıcalık kattığını belirtmektedir. Bunun kolay bir iş olmadığını, gayret sarf etmek gerektiğini söyleyen yazar ilerleyen satırlarda dönemin padişahı Sultan Abdülaziz'e methiyeler düzmemekte ve kendisine böyle bir eser yazması için fırsat verdiğinden dolayı teşekkür etmektedir.

Pulevski'nin eseri her ne kadar bir sözlük olarak adlandırılmış olsa da dönem itibarıyla kullanım alanına bakılacak olursa bir ders kitabı, bunun yanında Osmanlı idaresindeki Makedonya'da yaşayan Makedon, Arnavut ve Türklere farklı alanlarda bilgiler vermeği hedefleyen bir eser özelliği taşımaktadır. Ağız çalışmaları için önemi ise Türkçenin Arap harfleriyle yazıldığı bir dönemde Kiril harflerinin kullanılmış olması ve dönem itibarıyla o sahada konuşulmuş olan Türkçenin ses özelliklerinin tespit edilmesini kolaylaştırmasıdır (Ahmed, 2012a: 1).

Soru cevap şeklinde birçok farklı bilgiyi okuyucuya vermeyi hedefleyen eserin muhteva bakımından örnekleri daha önce de yazılmıştır. Daniil Moskopolski'nin 1802 yılında yayınladığı “Çetiriyazičnikot” (Четиріяжичником) ve 1841 yılında Teodesiya Sinaitski'nin Selanik'te yayınladığı “Kniga za Naučenje Trih Yazikov” (Книга за научение трих јазиков) çalışmaları örnek olarak gösterilebilir. (Ристовски, 1996: 10).

Eser 5-161. sayfaları arasında farklı konu başlıkları altında soru-cevap şeklinde devam etmektedir. Sırasıyla bu konu başlıklarında sorular sorulmuş ve cevapları verilmiştir: *Dini konular, coğrafya, botanik, madenler, bitkiler, canlılar, insanlar, diller, Balkanlarda konuşulan diller, devlet yönetim şekilleri, Padişah, hükümet hakkında bilgi, meyve ve sebzeler, giysiler, elbiseler, tekstil, insanların yaşadıkları yerler, yaşayış tarzları, zanaatlar, meslekler, ticaret, coğrafya, gök bilim, kıtalar, ülkeler hakkında bilgiler, zaman, saat dilimleri, dil, yabancı kelimeler, mektup çeşitleri ve yazımı, alfabeleri hakkında bilgiler, sözlük hakkında bilgiler*

Pulevski eserinin son kısmında eserini sipariş edenlerin adlarını, mesleklerini, buldukları şehir ve köyleri tek tek yazmıştır. Bu şehir ve köyler şunlardır: Selanik, Kalkış (Selanik Vilayeti), Stoyakovo (Kalkış), Vodina, Vranja, Vlasotnitsa (Leskovečko), Malino (Kumanova), Sopod (Kumanova), Prištine, Gilan, Çučer köyü (Üsküp), Mirkovtsi köyü, Banyani köyü, Lyubantsi köyü, Obrenovats (Şumadiya), Belgrad, Köprülü, Kruşovo, Ohri, Kumanova, Resne, Kiçava, Raştani köyü, Zırke köyü, Tsereshevo köyü, Belitsa köyü, Bençe köyü, Slatina köyü, Voştarani (Relinsko), Galiçnik (Debre), Manastır, Gostivar, Kalkandelen, Sopotnitsa (Manastır), Dolyenski köyü.

Eserini satın alan meslek grupları; öğretmen, müdür, profesör, hancı, din adamı, yoğurtçu, itfaiyeci, öğrenci, saatçi, semerci, tarım işçisi, fırıncı, çilingir, kahveci, yazardır (Пуљевски, 1875: I).

Pulevski eserin sonunda kitabı Selanik, Üsküp, Pirlepe, Manastır, Köprülü, Galiçnik şehirlerinden temin edilebileceğini belirtmiştir. Muhtemelen eser kitapçılarda satılmaktaydı (Пуљевски, 1875: XII).

3. Sözlükte Kullanılan Kiril Harflerinin Özellikleri ve Türkçe Ses Değerleri

Pulevski'nin, eserinde kullandığı Kiril harfleri dönemin Bulgarca ve Sırpça alfabelerinden alınmıştır. Kullanılan Kiril harfleri büyük oranda Türkçenin seslerini yansıtsa da karşılığı olmayan seslerin tespitine yönelik şöyle bir yol izlenmiştir: Sözcükte kullanılan *к/ћ, г/ђ, л/љ* harflerinin ses değerleri şu şekilde belirtilebilir: *к/ћ (ka/ke), г/ђ (ga/ge), л/љ (la/le)*.

Yazarın eserinde kullandığı Kiril harfleri içinde “ö” ve “ü” sesini tek başına karşılayacak bir harf bulunmadığından dolayı bu sesler bağlamdan çıkarılmıştır (Ahmed, 2012a: 2). “e” ve “i” ünlü seslerini karşılayan harfler eserde gösterilmekle beraber, “ö” ve “ü” ünlülerinin varlığı ince ünsüzlerin kullanılmasından çıkartılabilir. “ı” ünlüsü (“-”) işareti ile gösterilmiştir (Ahmed, 2012a: 2).

Sözlükte kullanılan Kiril harfleri ve Türkçe ses karşılıkları şu şekildedir:

а	б	в	г	д	ђ	е	ж	з	и	ј	к	л	љ	м	н	њ	о	п	р	с	т	ћ	у	ф	х	ц	ч	џ	ш
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Abidin KARASU

a	b	v	g	d	ǵ	e	j	z	i	y	k	l	í	m	n	ń	o	p	r	s	t	ќ	u	f	h	ts	ç	c	ş
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	---	---	---

4. Eserde Yer Alan Konulardan Örnekler

Pulevski eserin sonunda içindekiler kısmında şu başlıklara ve sayfa numaralarına yer vermiştir. İçindekiler: 1.Giriş (s.5), 2. Maneviyat, dinî konular (s.15), 3. İçinde bulunduğumuz asır (s.16), 4.Doğanın üç krallığı (s.23), 5. En değerli madenler hakkında (s.25), 6. Bitkiler (s.29), 7. Hayvanlar (s.34), 8. Makedonya halk masalları (s.41), 9.Yeryüzünün beş katmanı hakkında (s. 58),10. Gök cisimleri (s.68),11. Yıldızlar gezegeni (s.73), 12. Zaman dilimi (s.80), 13.Yıllık zaman dilimi (s. 83), 14.Hava olayları (s.86), 15. Dilimizdeki yabancı kelimeler (s.91),16. Yazı veya mektup (s.93), 17. Alfabe veya harflerin ses değerleri (s.110),18. Cümle (s.123), 19. Gizli Miyak dili (s.160)

a. Dinî Konular

“Allah bu dünyayı nasıl yarattı?” şeklinde önce soru sorulmuş daha sonra cevap verilmiştir:

Сув. (ÜDS:5)

[Suv.]

Насл насп едти алах будуњаи.(ÜDS:5)

[Nasl nasp edti Alah buduñai]

Џув. (ÜDS:5)

[Cuv.]

Еневел алах наспедтмиш ђогу, ве топраги, иља бу топраг чересис иди, ве чол, ве караник (ÜDS:5)

[Enevel alah naspedtmis ğogu, ve topragi, íla bu toprag çeresis idi, ve çol, ve karanik]

дахи, иди биранги чукур дипсис ђиби саде бир нефес алахн, ахланирди су узеринде (ÜDS:5)

[dahi idi birangi çukur dipsis ğibi sade bir nefes alahn, ahlanirdi su uzerinde]

,ве алах деди ђи, ишиг олсун ве дахи, ишиг олду ве алах ђоруб ђи ишиг ђузелдир олдем (ÜDS:5)

[ve alah dedi ĳi, işig olsun ve dahi, işig oldu ve alah gorub ĳi işig guzeldir oldem]

алах паиљашти ишиги каранљикден, ве ишиги исмедти алах ђуп, дахи каранлги исмедти (ÜDS:5)

[alah pailaşti işigi karanlıkden ve işigi ismedti alah gup dahi karanlgi ismedti]

ђеце ве олвакт сабах олду ве ђеце дахи ђељди иљк ђунде. (ÜDS:5)

[ğece ve olvakt sabah oldu ve ğece dahi ğelđi ílk ğunde]

b. Dil

“Burada en çok hangi dillere ihtiyaç duyarız?” sorusu sorulmuş ve cevap verilmiştir.

Су.

[Su.]

Анги ђисаниљер енмухтачиола, бурдаја дахи ангиљер ђи башка тарафлар ичин бана табир ејље. (ÜDS:39)

Pulevski'nin Üç Dilli (Makedonca-Arnavutça-Türkçe) Eseri ve Eserde Ele Alınan Konular

[Angi ísaniíer enmuhtaçiola burdaya dahi angíer kí başka taraflar için bana tabir eýle]

Цу.

[Cu.]

Бурдаја ен мухтачиолуб љисаниљер миснииманљикде турче славјанчес арнаутчес ве урумчес. (ÜDS:39)

[burdaya en muhtaçiolub ísaniíer misniimanlıkde turçe slavyançes arnautçes ve urumçes]

Türkçe bu coğrafyada her yerde aynı şekilde mi konuşulur?

Су.

[Su.]

Турчес љисани ациба херјерде бирцинс ми исе деиљ бана табиреиље (ÜDS:39)

[Turçes ísani aciba heryerde bircins mi ise deil bana tabireile]

Цу.

[Cu.]

Турче љисаниси уч анилацаги вар османлиже, миснииманце, ве карамнлцес. (ÜDS:39)

[Turçe ísanisi uç anilacagi var osmanlije, misniimance, ve karamnlces]

Су.

[Su.]

Бис насл љисани мухабет едериз ве насл анљирлар бизимћи мухабети мисни иманљикте. (ÜDS:39)

[Bis nasl ísani muhabet ederiz ve nasl anlírlar bizimki muhabeti misni imanlıkte]

Цу.

[Cu.]

Биз миисниман македонијада ћи булунурис кбље дијаринда јевропанин шардагдан таа доснадаедер бис османлиис, ве безим љисанимиз миснииминце анлр ћи дејерек миснииманљи.] (ÜDS:39)

[Biz miisniman makedoniyada ki bulunuris kblye diyarinda yevropanin şardagdan taa dosnadaedeg bis osmanliis ve bezim lyisanimiz misniimince anl r ki deyerek misniimanlyi]

c. Mektup Yazımı

Севкиљи ваљидем сељам сизе ве сељам соиље Петкоја, Јанкоја Маркоја ве Стојана тарафимдан. Астретљи исенез абере бени ичун метих јараба бен саадтааедек сагим ве сизе даразиим јарабдан салк ве љуџ дахи бу беним мехтуб цумљенизи булсун саг веџири. Дахи олдем калрм некадар тезељи цуваб тарафиниздан берије бана тезељи цуваб тарафиниздан берије бана бекљејорум сељанкте. 25 канунсани 1875 тарије. Марко Угриноглу –Тужар (ÜDS: 94-95)

[Sevkiilí valídem selám size ve selám soile Petkoya, Yankoja Markoya ve Stoyana tarafimdan. Astretli isenez abere beni için metih yaraba ben saadtaaedek sagim ve size daraziim yarabdan salk ve lutf dahi bu benim mehtub cumlenizi bulsun sag vediri. Dahi oldem kalrm nekadar tezeli cuvab tarafinizdan beriye bana tezeli cuvab tarafinizdan beriye bana bekleyorum selankte. 25 kanunsani 1875 tariye Marko Ugrinoglu – Tujar

d. Yeryüzü

Abidin KARASU

Будуња, ве топрагичун. (ÜDS:16)

[III. Vuduña, ve topragiçun]

Су.

[Su.]

Созуиљен ебед, несни анлајоруз. (ÜDS:16)

[Soziilen ebed, nesni anlayoruz]

Џу.

[Cu.]

Созуиље ебед анлар ђогу ве топраги ћи битун онлар ардинџе булунан ђунеши ве јилдсљери сују ве рузјари ве гаире дахи курулмаклар зира ћи бубед окадар бујуг тир чунки онун уџу јок ве ђене дахи улчубедиљмес. (ÜDS: 16)

[Soziile ebed anlar ğogu ve topragi ki bitun onlar ardince bulunan ğuneshi ve yildsleri suyu ve ruzyari ve gaire dahi kurulmaklar zira ki buebed okadar buyug tir çunki onun ucu yok ve ğene dahi ulçuedilmes]

e. Doğanın üç krallığı

Уч падишахљик мевџутлугун. (ÜDS: 23)

[Uç padişahlık mevcutlugun]

Су. (ÜDS: 23)

[Su.]

Мевџутлук не анлр.

[Mevcutluk ne anlr.]

Џу. (ÜDS: 23)

[Cu.]

Таљанин анјлр битун јарабдан, јарадтигини ђене даа азрлаимајан ихсандан.

[Taľanın anlr bitun yarabdan, yaratigini ğene daa azrlaimayan ihsandan]

Су. (ÜDS: 24)

[Su.]

Насл паиљашир аланин курулмаси.

[Nasl paiaşir alanin kurulmasi]

Џу. (ÜDS: 24)

[Cu.]

Алах бејљемег ичун паиљаширлар учу ђокте јаот падишахљигте.

[Alah beylemeg için paiaşirlar uçu kökte yaot padişahlıgte]

Су. (ÜDS: 24)

Шу уч падишахљиклар анџисидир.

[Şu uç padişahlıklar anğisidir]

Џув. (ÜDS: 24)

[Cuv.]

Евељи падишахљиктр јашајанлар ертеси падишахљиктр бујујањлар дахи учунџу падишахљик казлан дир.

[Eveli padişahlıktır yaşayanlar ertesi padişahlıktır buyuyañlar dahi uçuncu padişahlık kazlan dir]

f. En çok kullanılan madenler

Pulevski'nin Üç Dilli (Makedonca-Arnavutça-Türkçe) Eseri ve Eserde Ele Alınan Konular

Мадемљер ичун ћи ангиљер даа чок ише ћирен. (ÜDS: 25)

[Mademler için ki angiler daa çok işe ğiren]

Су. (ÜDS: 25)

[Su.]

Казлан те нељер ангиљер, ен чок ише ћерерљер.

[Kazlan te neŀer angiler en çok işe ğererler]

Џув. (ÜDS: 25)

[Cuv.]

Мадемљер.

[Mademler]

Су. (ÜDS: 25)

[Su.]

Мадем не анлр.

[Mademe ne anlrl]

Џув. (ÜDS: 25)

[Cuv]

Мадем анлр јерин деруниден казлб тене ве онлар ћозућур парлак, базиљер аз дахи базиљер чок пектрлар мадемљер дуге едиљир јаот атеше ериљ исиљер ћене онлардан ћенди мизе јапарјз каблар ве халатлар. (ÜDS: 25-26)

[Madem anlrl yerin deruniden kazlb tene ve onlar ğozuğur parlak baziler az dahi baziler çok pektrlar mademler düĝe edilir yaot ateşe eril isiler ĝene onlardan ĝendi mize yaparyz kablar ve halatlar]

g. Bitkiler

Јерин бујујанларичун. (ÜDS: 29)

[Yerin buyuyanlariçun]

Су. (ÜDS: 30)

[Su.]

Бујујанлар неичун мухтачи ола бизе

[Buyuyanlar neiçun muhtaçi ola bize]

Џу. (ÜDS: 30)

[Cu.]

Базиљер бују јанлардан бизе мухтачиола ћи бесљенељим, дахи гаире бизе мухтачи ола иљачлара дахи учунџуљер, бизе, мухтачи ола шаз едмег суриједе, земан, ћи, егленељим ачан ен шаз олдугимиза

Baziler buyu janlardan bize muhtaçiola ki beslenelim, dahi gaire bize muhtaçi ola iŀaçlara dahi uçuncuŀer, bize, muhtaçi ola ŀaz edmeg suriyede, zeman, ki, eglenelim ačan en ŀaz oldugimiza]

h. Hayvanlar

Јашамаглари ичун. (ÜDS: 34)

[Yaşamaglari için]

Су. (ÜDS: 34)

[Su.]

Abidin KARASU

Јашамаглари битуни, бирџинс мидир, исе деиљ ве насл паиљаширлар, дивер, бана, егер, биљерсен.

[Yaşamagları bituni, bircins midir, ise deif ve nasl paifaşirlar, diver bana eger bilersen]

Цу. (ÜDS: 34)

[Cu.]

Јашамаглар, чокирлар, ве херџинс, дахи, иља бенземељер, бири, бирине фекат, ћи ихсан беиљемегине, паиљаширлар, секис, задеје, ве иште боиље. Биринџи, онлар, ћи, евљади емеенљер сutiен дири евљади мевљејорлар ве дахи чоџуклари емерљер та уфак ићен, иште, бузадедир, адам, арслан, инек, кстрак, којун, ћечи, ве гаирељер дахи.

[Yaşamaglar çoktirlar ve hercins dahi ila benzemezler biri birine fekat ki ihsan beilemegine, paifaşirlar sekis zadeye ve işte boife. Birinci onlar ki evladi emeenler sutiен diri evlali mevleyorlar ve dahi çocuklari emerler ta ufak iken işte buzadedir adam arslan inek kstrak koyun keçi ve gaireler dahi]

i. Diller

Су. (ÜDS:91)

[Su.]

Аџиба саде бис славјанмијис исе вар дахи ве гаире, ћимсељер ћи, Славјан, анилан, бана,табир еиље егер беиљерсен.

[Aciba sade bis slavyanmiyis ise var dahi ve gaire, kimseler ki, Slavyan anilan bana tabir eife eger beilersen]

Цув. (ÜDS:91)

[Cuv.]

Саде бис диљис, иља Славјан дир ве Кзлљилар дахи ве пољјаклар, ве Чехљер, ве

[Sade bis dilis, ila Slavyan dir ve Kzlilar dahi ve polaklar ve Çehler ve]

Бошњјаклар, ве Словаклар, ве Бугарлар, ве Арватлар, ве битун бурда андигимис

[Boşnyaklar ve Slovaklar ve Bugarlar ve Arvatlar ve bitun burda andigimis]

задељер, јаот исимлар славјанчес љисани дирдар анилаџаги. (ÜDS:91)

[zadeer yaot isimlar slavyançes isani dirdar anilacagi]

Sonuç

Pulevski'nin eseri Üç Dilli Sözlük ve buna benzer çok dilli eserlerin Osmanlı idaresi altında yazılması, Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı kültürlerle ve başka dilleri konuşan topluluklara gösterdiği hoşgörü ve desteğinin açık kanıtıdır.

Eser sözlük olarak adlandırılmasına karşın bir ders kitabı ve temel bilgileri öğretme özelliği taşımaktadır. Eserin sonunda kitabı sipariş edenlerin meslekleri ve buldukları şehirlerin listesi verilmiştir. Liste incelendiği zaman eserin geniş bir kesim tarafından ve farklı şehirlerde rağbet gördüğü ortaya çıkmaktadır.

Bu sözlük, Rumeli ağızları ses hususiyetleri açısından önemli veriler barındırmanın yanında, farklı alanda inceleme yapılabilecek özellikleri (eğitim, tarih vb.) de içermektedir.

Yapılan kaynak taramasında Türkiye'deki araştırmacıların Pulevski'nin eserlerinden yeterince haberdar olmadıkları tespit edilmiştir.

Pulevski'nin Üç Dilli (Makedonca-Arnavutça-Türkçe) Eseri ve Eserde Ele Alınan Konular

Kaynakça

- 📖 Ahmed, Oktay (2010). "1875'te Türkçenin Makedoncaya Olan Etkisi: G. Pulevski'nin "Üç Dilli Sözlük"ü", Türkçenin Balkan Dilleri Üzerine Etkisi Sempozyumu Bildirileri 29 Mayıs 2009 - Üsküp. Üsküp: MATÜSİTEB, TİKA ve Filoloji Fakültesi. s. 103-108.
- 📖 Ahmed, Oktay (2012c). "Makedonya Türk Ağzlarında İki Sesin Durumu Üzerine: "Ö" Ünlüsü ve "H" Ünsüzü" Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 1(2).
- 📖 Ahmed, Oktay (2012b). "Resne ve Yöresi Türk Ağzlarında Ünsüzlerin Kalın ve İnce Varyantlarının Kullanımı", Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu, 10-12.05.2012, Manisa.
- 📖 Ahmed, Oktay (2012a). "Pulevski'nin Sözlüklerinden Hareketle XIX. Yüzyıl Makedonya Türkçesinin Bazı Ses Özellikleri ", VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Ankara.
- 📖 Hazai, György (1963). "Rumeli Ağzları Tarihinin İki Kaynağı Üzerine", TDAY Belleten , Ankara.
- 📖 Karasu, Abidin, "Mekedonca-Arnavutça-Türkçe Üç Dilli Sözlükte Rumeli Ağzı Hususiyetleri", 4. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağzı Araştırmaları Çalıştayı, Edirne, Türkiye, 27-29 Ekim 2011.
- 📖 Николовска, Виолета. "Балканизмите во Четиријазичникот на Ѓорѓи Пулевски" Зборник на трудови од Научниот собир „Балкански јазичен светоглед“, ед. Јазикот наш денешен, кн. 18, Скопје, 2009.
- 📖 Николовска, Виолета (2015). "Српско-Македонските Културни Врски Во 19 Век (Врз Примерот На Делото на Ѓ. Пулевски)", Афирмација, Продлабочување И Проширување На Вековните Културни Врски Меѓу Р. Македонија И Р. Србија, 30-31 Oct 2015, Bitola, Macedonia.
- 📖 Пулевски, Ѓорѓија (1865), Yazicnitsa (Јазичница), Sofya.
- 📖 Пулевски, Ѓ. М. (1873). (=Dört Dilli Sözlük), Речник от четири јазика: I. српско-албански, II. арбански-арнаутски, III. турски, IV. грчки, Београд
- 📖 Пуљевски, Ѓорђе М. (1875). (=Üç Dilli Sözlük),. Речник од три језика: С. Македонски, Арбански и Турски, књига II | Љугат уч љисаниден: Миснијманџе, Арнаудчес ве С. Македонлуџцес, Ѓитаб II Београд: Државна штампарија)
- 📖 Пуљевски, Ѓ. М. (1880), Славјанско населбениски-македонска Слогница Речовска за исправување, правословки-јзическо-писание, Софија: Народна Печатница на В. Прошевъ
- 📖 Пулевски, Ѓорѓија (1892 (2003)). Славјано-Македонска Општа Историја. Скопје: МАНУ.
- 📖 Ристовски, Блаже (1995). "Македонија и Македонската Нација", НИП „Нова Македонија“ - Детска Радост, Скопје
- 📖 Ристовски, Блаже (1996): Ѓорѓија М. Пулевски - меѓник во нашата културно-национална историја, свечен собир по повод стогодишштата од смртта на Ѓорѓија М. Пулевски, одржан на 14. VI 1995, уредник: акад. Татко Георгиевски, Скопје